

Не, не ни сж виновни държава и управници, а сме си виновни самитѣ ние. Не знаемъ да използваме това, що ни се дава. Не знаемъ, коя работа ни съответствува. Не знаемъ, коя е доходна и отъ кжде да я започнемъ, какъ да я караме, свършимъ. Не знаемъ, какво има и що става около насъ и далечъ отъ насъ — липсватъ ни знания и умение. А знанията — науката, се добиватъ въ училището, къмъ което тъй нехайно се отнасяме. Предпочитае детето ни да ни пасе телето, вмѣсто да го пращаме на училище. Гледаме да улеснимъ само нашия животъ, а за тоя на поколѣнието ни и на другитѣ не обръщаме внимание. И най-малко искаме да знаемъ, че създаваме слѣпци — негодници ни за тѣхъ самитѣ, ни за другитѣ.

Училището ни подготвя за въ живота. То е свѣтилникътъ, който ни свѣти и показва пътя въ живота. Прави ни остроумни, досѣтливи, предвидливи, сръчни. Запознава ни съ природнитѣ богатства и тѣхното използване. Съ науката човѣкъ се издига и напредва. Съ нея той е завладѣлъ и небо, и земя, и море. Съ нея той е постигналъ да лети като орелъ изъ въздуха, като риба да се шурка въ морскитѣ дълбочини, на огромни пространства да се чува гласътъ му; да оре и върше съ волове, които ядатъ, само когато работятъ — съ машини. Съ знания, а не съ волско само напрѣгане, днесъ се печелятъ придобивки!

Виновни сме, че мислимъ и работимъ само за себе си; че си даваме видъ на такива, които само работятъ и отъ които другитѣ очакватъ; че смѣтаме другитѣ хора непотрѣбни, само товаръ за насъ; че ценимъ само физическия трудъ, а не и умствения такъвъ.

Какво щѣше да бжде, ако други хора не бѣха изкарали повече жито, за да дадатъ и намъ? Други хора сж изработили и захаръта, и желѣзото, и солъта и пр. пр. — нѣща, безъ които не можемъ.

Не, човѣкъ самичъкъ не може да сжществува; той дължи своето на другитѣ — съ тѣхъ той е силенъ и се издига. Кога той работи, и милиони други хора работятъ за него. Нуждата отъ взаимно услужване и създаване нѣща, които отдѣлниятъ човѣкъ самичъкъ не може стори, ни е накарала да се съберемъ въ села, градове, държава. Инстинктътъ къмъ запазване и улесняване живота е накаралъ и малкитѣ мравчици, и трудолюбивитѣ пчелици да се сгрупиратъ по много въ едно семейство — въ една държава.

Ще се оставимъ ли ние, разумнитѣ сжщества, да се червимъ предъ дейността на тия малки сжщества? Не. Нека тѣхната дей-